

Az irodalom magánélete

Fodor András: *A hetvenes évek (Napló 1975–1979)*

Nagy dolog az, ha valaki, mint Fodor András is, majd csak minden este le tud ülni, hogy feljegyezze, ami vele és körülötte történt, rögzítse, amit másoktól hallott. Legyőzni minden fáradtságot, megannyi kísértést, esendő vágyat – micsoda önfegyelem, állhatatosság és teherbírási kell hozzá! Milyen erős szenvedély és akarat!

És persze: a megbízottság minden kételyen, belátáson, szokáson túlemelő érzése, hite. Mert másképp ki és honnan ítélné meg, hogy a múlás törvénye alá rendelt, a maga egészében egyébként is fölfoghatatlan történetből, a rejtőzködő intimitásból mit szabad, mit kell és mit jó kiemelni, megőrizni? Akár csak magunknak is, hát még másoknak, és a ki tudja, milyen, de nagyon elütő helyzetből ítélő jövőnek? Kommentárok, magyarázatok nélkül, csak az önkéntelen, tehát esetleges reflexiókkal kísértén.

Ennek a már írása közben is vitathatatlanul a köz elé szánt naplónak egy korábban kiadott részét valaki a múltban hagyott lehallgatókészüléknek nevezte. Más kritikusa időzített bombát lát benne. Magam inkább mű-

faji szabadalomnak látom. A naplónak ez a fajtája ugyanis – amit egyébként épp ezért 50 évre a könyvtárak mélyére szoktak süllyeszteni, ahogy tette legutóbb a magáéval Szentkuthy Miklós –, miközben lehetővé teszi az ismeretek nyilvános bemutatását, hasznosításuk monopóliumát is biztosítja. Főként az idővel, biztonságot az érintettekkel, behozhatatlan előnyt barátokkal és ellenségekkel szemben. Annál is inkább, mert a valódi tényállás a maga egészében ennyi idő múltán hozzáférhetetlen, alig felderíthető, ha igen, akkor is csak felében-harmadában, tehát igazolhatatlanul. Valóban mindenki így és azt mondta, ahogy a napló idézi? Megfontoltan vagy heveny felindulásból? Csakugyan úgy történt, ahogy Fodor Andrásnak elmondták? S benne igazán akkora bizalom élt hírforrásaival szemben, hogy a kinyomatás reményével írhatta le, amit ők írásba sosem adtak? Ennyire fölülte tudja magát mindennek, hogy vállalni meri a legtöbbször erkölcsi akcentusú megjegyzésekkel való néma egyetértés, együttműködés, jóváhagyás ódiáját?

Vajon a magunk méltóságát nem a többiekének megvédésével őrizhetjük meg? Akkor pedig ki jobb és ki rosszabb itt a másiknál? S honnan a naplóíró jogosultsága?

Néhány ajzott filológusnak a szöveg bizonyosan aranybánya. A pletykaéheseknek, a mementódkra fogékonyaknak és azoknak, akik szívesen leskelődnek, igaz gyönyörűség, borzongató beteltség. Ott lenni az irodalom magánéletében, a felejtendőben, a megbocsátandóban, ami azonban így elfelejtethetlenné és megbocsáthatatlanná válik, ott lenni, mégpedig védetten a védtelenekkel szemben, gondolom, nem akármi-lyen öröm. Mégis. Miért tartozik az a nyilvánosságra, amit egy költő „érett asszony” felesége négy szemközt mond el a naplóírónak? S ha már kibeszéli (vajon az érintettek hozzájárulásával-e), akkor nem a költő korra is jellemző, bármikor tragédiába fordítható drámáját kellene megértenie és megértetnie? Éppen annak, aki felé ez a szegény, olykor dúvadként viselkedő, ezért is sokat szenvedő ember még álmában is kapaszkodott: töredező körmökkel egy istenverte tűzfalon. Vagy azért beszéli ki, mert a barátságára vágyót „alázatos skizofrének” tekinti? Esetleg, mert a költő, függetlenségét védvé, őt valamikor megsértette?

Fodor András azt jegyzi fel, amibe éppen beleütközik. Aból is csak annyit, amennyit éppen akkor érzékelhet, gyakran bor melletti beszélgetésben, különféle összejöveteleken, alkalmi találkozások elszólásaiban, ismerősök, barátok, így-úgy érintettek közvetítésével. S különös, de nem érdekli, mi igaz és mi nem, sohasem vitatkozik, tiltakozik, hazamegy, és följegyzi, kit és hogyan szapultak, forgattak meg csak rá tartozó titkaival együtt a sárban. Azt mondja valaki: Pilinszky nemzetközi pojáca. Más, hogy Féja nem volt szobatiszta ember. Hogy **Eörsi István** besúgó. Hogy Kormos István lepaktált Pándi Pállal, s immár hivatalos költő. Hogy Kiss Ferenc mást sem csinált Nagy Lászlóval, Kormos Istvánnal közös erdélyi útjuk során, mint báránybőrökkel üzletelt. Hogy Belohorszky Pál „olyan brávo, aki nagyobb pénzért nagyobb is tud ütni”. Hogy Kenyeres Zoltán érinthe-

telen skizofrének. Hogy Konrád György feljelentette a sógorát. Hogy a Charta aláíróinak ellenzéki sége nyeretlenségéből fakad. Hogy Czine Mihály izlés nélküli bandagazda. Nem felejtkeznek meg arról sem, ki kinek a szertője, ellensége, barátja, ki az, aki nem méltányolja az ő baráti körben általános és feltétlen respektusát, tekintélyének, elismertségének még a *Népszabadság*ot is zavaró növekedését, ki mindenki hívja föl és hogyan dicséri portréfilmjét, megjelent munkáját, sokféle áldozatos szereplését.

Mit akar ez a napló? Ránk árasztani a múltat? Nyilván ezt is. Elsősorban ezt. Dermesztő, ami a szívünkre zúdul, mint a szemérmertlenség közvetlen, az indiszkrécióig személyes korélmény. Szövegformálással is hangsúlyozott jelen időben, az éppen zajló események horizontjával. Ami az egymásra halmozódó esetleges részletekben: a sérelmekben, engesztelődésekben, árulásokban, összefogásokban, magamutogatásokban, visszahúzóadásokban, törleszkedésekben és ütközésekben is valamiképp az egészret rajzolja körül. A napló, bizonyos értelemben, a magyar szellemi élet, a magyar történelem dokumentuma. De ettől csak rettenetesebb. Így éltünk? Valóban így éltünk?

Akar aztán persze ez a napló mást is. A naplóírókat jellemezni, elfogadtatni, elismertetni. A gyanútlan jövőnek megmutatni, hogy ebben a közegben ki volt ő. Alaposan dokumentálva, mert vágyott valóját festi valóságosnak. Ezért, hogy oly nagy figyelmet szentel maga és művei dicsőítő visszhangjának, ezért, hogy gyakran szájába is rága majdani olvasóinak, mi mindent csinál, és mit ér az, amit csinál, ezért, hogy mellőzöttnek, kiszorítottnak ábrázolja magát, aki mégis a türelem, a megértés, a másokért hozott áldozat, tágában: a mindenkori összekötőszerep, a csoportosulások szigorúan ellenőrzött határainál is érvényesített szabad közlekedés, a kockázatvállalás, az összefogás hőse tudott lenni. Kényszerből szürke eminenciás. Nem tudom, mit kezdhetünk ezzel a könyvvel, ha már a nagyközönség elé jutott, és itt van a kikerülhetetlenül. (*Nap Kiadó*)

Varga Lajos Márton

A folyamatos piaci változásokhoz igazodó

Magas hozamot ad,

bármilyen összegben váltható,

Lekötés nélküli,

akkor juthat tehát pénzéhez,

amikor szüksége van rá,

Teljes biztonságot nyújt,

hiszen a legnagyobb magyar bank

garanciája áll mögötte,

Naponta informálja